

MUSEUMS

poster

NR. 2 / JUNI 2001

POST & TELE MUSEUM

Radioerindringer...

Af Erling Kjær Knudsen

Lyngby Radios chef gennem mange år, telegrafbestyrer Erling Kjær Knudsen, beretter om arbejdet bag kulisserne i gamle dage med formidlingen af nyheder til Danmark fra DR's udenrigskorrespondenter.

Lyngby Radio er mest kendt som kystradiostation med forbindelse til skibe overalt på kloden, men før de transatlantiske kabler kom til, og før satellitterne tog over, var radiotransmission for Statsradiofonien, som Danmarks Radio hed indtil 1959, en daglig foreteelse. P&Ts medvirken startede allerede i radiofoniens barndom på modtagestationen „Vestfronten Radio“, der lå i Glostrup.

Fra 1931 overgik tjenesten til Lyngby Radio, som nu var blevet modtagestation for udenlandske radiotelegrafforbindelser. Der var indrettet to pladser med modtagere specielt beregnet til radiofoniformål og med to transmissionsledninger i kablet via Lyngby Central til Radiohuset. Udsendelserne blev altså modtaget pr. radio og videreendt pr. tråd. Det var spændende arbejde, ikke mindst fordi mange af udsendelserne gik direkte i luften, så det gjaldt om at få modtagerne indstillet så perfekt som muligt og med den rigtige antenne på.

Klage til Vorherre

Lad os tage nogle eksempler fra den sidste tid, hvor Lyngby Radio var retransmissions-station.

Christian Winther i New York kom med daglige rapporter fra FN-hovedkvarteret i de perioder,

hvor samlingerne fandt sted. HF-området (kortbølge) kan være meget ustabil, og undertiden er der såkaldt „black out“ i flere dage, hvor det er umuligt at få forbindelser igennem, navnlig nordfra og vestfra. Det kunne være svært for radioavisens medarbejdere at forstå dette, når de stod parate til at optage udsendelsen eller lade den gå direkte i luften. I sådanne tilfælde blev der altid stillet spørgsmålstegn ved Lyngby Radios personales faglige kunnen.

Engang sagde således radioavisens redaktør Niels Grunnet, at han ville lade klagen gå højere op. Han fik da at vide, at når det drejede sig om udbredelsesforhold for kortbølge, skulle klagen meget højt op! Vi hørte ikke mere i denne omgang.

Lyngby Radio
1924.

...Radioerindringer

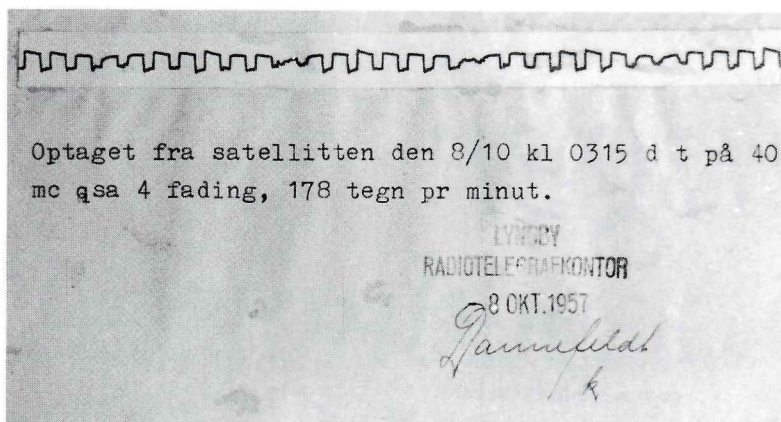

Foto af undulatorudskrift af lydsignalet fra verdens første satellit, den sovjetiske „Sputnik I“. Signalet blev opfanget på Lyngby Radio den 8. oktober 1957.

1956: Kriser ...

Samarbejdet med Statsradiofonien bragte begivenhederne på nært hold af os, og 1956 var i så henseende et ganske særligt år. Der var Ungarns-krise, og der var Suez-krise med indblanding af England og Frankrig og med trusler fra Sovjetunionen. I perioder var to modtagere ikke nok, når Budapest, Moskva, Tel Aviv og Cairo skulle opfanges og indsendes.

En aften ca. kl. 21, efter at der var indtrådt våbenhvile mellem Israel og Egypten, fik vi at vide, at der ville komme en meddelelse fra Tel Aviv. Den kom kl. 21.55 i en udsendelse beregnet for USA, og heri blev det meddelt, at et dansk skib fra rederiet Lauritzen ville blive det første, der sejlede forbi de egyptiske stillinger ind i Aqabahbugten. Det blev den første nyhed i radioavisen 5 minutter senere.

Et par dage efter kl. 5 om morgenen havde vi forbindelse med skibet, da det sejlede ind i bugten uden problemer. Det havde Politiken åbenbart anset for givet, for det stod i den avis, der var fabrikeret nogle timer forinden.

... og Olympiade

I 1956 var der også Olympiade i Melbourne, og den eneste mulig-

hed for en direkte transmission var kortbølgeradioen. Fjernsyn kunne der selvfølgelig slet ikke blive tale om. Der var som regel en udsendelse hver dag kl. 11, og det er ikke den bedste tid for kortbølgeforbindelse med Australien. På dette tidspunkt reflekteres radiobølgerne ofte den „forkerte“ vej rundt om Jorden, og forbindelsen var da bedst på en antenne, der pegede mod Sydamerika.

En formiddag var det min tur til at forestå transmissionen fra Olympiaden. Jeg havde gjort modtager og antenne klar. Der var vel 5 minutter til udsendelsens begyndelse, men jeg hørte intet fra Australien. På en modtager i lokalet havde jeg indstillet Kalundborg langbølgesender, og jeg kunne nu høre speakeren sige: „Om to minutter kommer der transmission fra Melbourne“. Jeg svedte og tænkte: „Gad vide, hvad der gør!“

Jeg syntes, at alle muligheder var udtømte, men nu fik jeg taget den nyeste modtager i brug – den var beregnet til Tórshavn. Radioens pausesignal gik, og jeg vidste, at den ville køre fire gange på to minutter, så det var ved at være over. Pludselig hørte jeg Gunnar Nu-Hansen sige: „Hvis du er klar i Lyngby, så begynder jeg om 10

sekunder“. Det var jeg, og udsendelsen forløb, som om intet var hændt.

Hvis nogen dengang havde fortalt mig, at man otte år senere ville få direkte transmission med lyd og billede fra Olympiaden i Tokyo, så havde jeg nok anset vedkommende for at være småtosset.

Sputnik

En ny udvikling begyndte med russernes opsendelse af Sputnik 1 i 1957, og Lyngby Radio fik til opgave at fange signalerne fra denne satellit. Normalt kunne vi jo regne med en vis stadighed i den retning, signalerne kom fra, men Sputnik havde en omløbstid på 94 minutter, så for at få det bedste signal fra den, måtte vi skifte retningsantenne hele tiden. Satellitten sendte på 20005 kHz, og den frekvens var ikke noget problem for vore modtagere, og det skal da også siges, at folkene på radioavisen var meget taknemmelige for de dyt-dyt-lyde, vi leverede til demonstration af denne sensation.

Der kom nu nogle år, hvor Lyngby Radio blev involveret, hver gang der skete noget nyt inden for rumfartsområdet. Eksempelvis da russerne sendte en raket omkring månen og fotograferede månens bagside. Det kom der nogle udmærkede billeder ud af, selv om vi ikke var vant til at modtage den slags pr. radio.

Sensationerne blev ret hurtigt hverdag, og i takt med opsendelsen af satellitter beregnet til telekommunikation, blev Lyngby Radio udkonkurreret med hensyn til radiofonitransmissioner.

Kærlighed og kniplinger

Af Sune Christian Pedersen

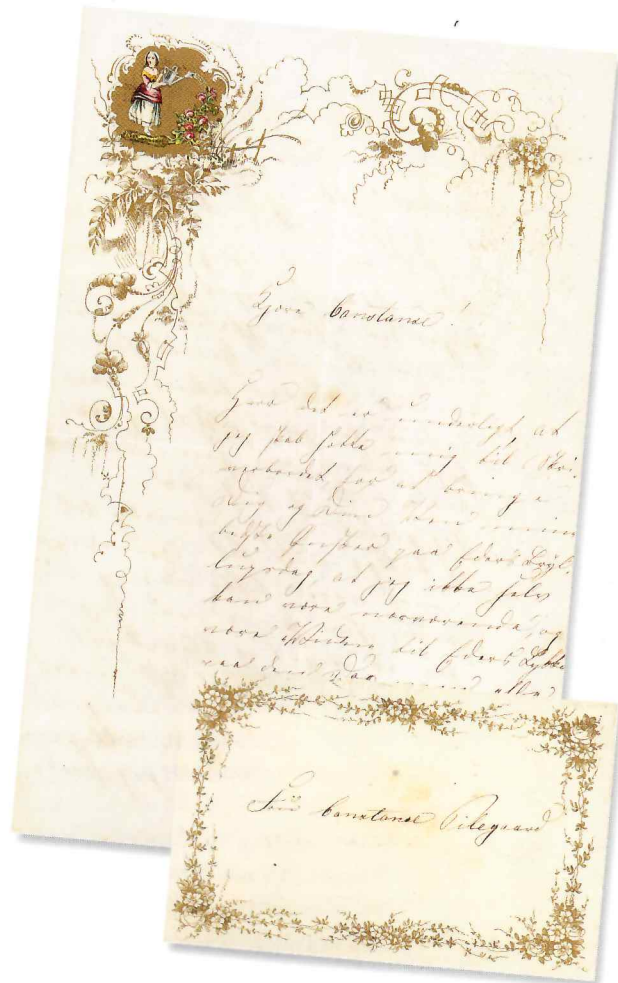
I forbindelse med forberedelsen af særudstillingen „Min skat“ indsamlede Post & Tele Museum en række breve fra tiden omkring det første frimærkes udgivelse i 1851. Målet med udstillingen var at fortælle om datidens brevkulturer, der affødte behovet for en postreform, og vi valgte derfor at forsøge at illustrere indholdet i de gamle breve, vi fik tilsendt. Der var forretningsbreve, korte meddelelser, soldaterbreve og familiebrev. Et lille, tilfældigt udsnit af, hvad folk skrev til hinanden i 1850'erne.

Et brev, der særlig faldt os i øjnene, var brevet fra Anna Rothschildt til hendes niece, Constance Graae, skrevet d. 27. april 1857 (nævnt i forrige nummer af Muse-

umsPosten). Brevet var dukket frem fra et smukt gammelt skab fuldt af breve, tegninger, brudesko og –slør, en trekantet hat, kigkasser fra Napoleonskrigens tid, billetter til skoleballet, små regnskabsbøger og meget, meget mere fra 1800-tallets anden halvdel. Skabet tilhørte i sin tid netop den Constance, der modtog det kunstfærdige brev, og dets breve giver et fint billede af de skriftlige omgangsformer i den landlige overklasse, som Constance og hendes familie tilhørte.

Familielivet i fokus

Brevet fra Anna Rothschildt er en lykønskning i forbindelse med Constances bryllup med Julius Pilegaard i 1857. Det emmer af den sentimentale dyrkelse af hjemmet og familien, som opstod i borgerskabet i starten af 1800-tallet og

Brev til Constance Graae fra søsteren Cathrine. Udateret.

som den amerikanske sociolog Richard Sennett har beskrevet som „The Fall of Public Man“: Borgerne trak sig tilbage fra de offentlige scener, de havde optrådt på i 1700-tallet – teatret, salonerne; steder, hvor man kunne føre sig frem i sin paryk. I stedet dyrkede de det nære og inderlige: „Barndoms-hjemmet med alle de kjærlige tro Hjerter i det“, som Anna skriver til Constance. „Du skal nu overtage en Huusmoders Pligter og fremfor alt gjøre din Ven lykkelig“, det var hendes højeste formål i tantens øjne. Med brevet fulgte et lille tæppe, som Anna „med en usigelig Glæde“ beder sin Niece hænges op over sin sofa til minde om tanten.

Kjærlighed

Det andet brev til Constance, vi har udstillet, er skrevet af en Sophus Lund i 1854. Brevet er en lovprisning af „Rødmen paa Constances Kinder i denne Tid“ – vi forstår, at hun lige er blevet forlovet.

Constance Graae og hunden Toto.

Julius Pilegaard.

Det er et fint eksempel på den klassiske romantiske kærlighed, der går helt tilbage til den middelalderlige troubadourdigtning. Som i troubadourernes digte er kærligheden i Sophus' brev en mystisk kraft, der hæver den forelskede op i en højere sfære, hvor hun sanser verden på en ny måde: „Skjønner Himlen dig ikke mere blaae, alting skjønnes omkring dig“, skriver

han, „thi hvor Kjærligheden boer, er en evig Vaar“. Men til forskel fra middelalderens aristokratiske kærlighed, der altid fik sin kraft af det uopnåelige og forbudte, trivedes kærligheden i 1800-tallets borger-skab netop inden for ægteskabets og hjemmets rammer.

Constance og Julius levede lykkeligt sammen på Julius' slægtsgård, Skovsbo på Langeland, indtil

hans død i 1898. Til deres sorg var de barnløse. På sine gamle dage synes Constance i stedet at have kastet sin kærlighed på hunden Toto, hvis tand er at finde, sirligt indpakket i det gamle skab.

Skabet med dets indhold vil i løbet af sommeren være udstillet i museets foyer. Det er venligst udlånt af Ina Munck, København.

Telefonbogskunst i Café Hovedtelegraf

Af Birgitte Agersnap

Det var værker af studerende fra Designskolen Kolding, der i år 2000 udsmykkede forsiderne på TDC Forlags 55 lokale telefonbøger.

Omkring 50 studerende fra Designskolens linjer Grafisk Design og Illustration deltog i forlagets projekt, hvoraf tolv motiver blev udvalgt til telefonbøgerne. Det er de værker, der vises i Post & Tele Museums café til og med den 12. august 2001.

Visuel kommunikation

De studerende har visuelt fabuleret over begrebet kommunikation. En fascination af de gamle telefoncentraler, moderne telefoner og telefonbokse har dannet afsæt for nogle. Andre har ladet sig inspirere af vore dages nye teknologi med computere og satellitter. Resultaterne er blevet vidt forskellige billedudsagn, fra kontante til mere abstrakte, fra computergrafik og maleri til patchwork.

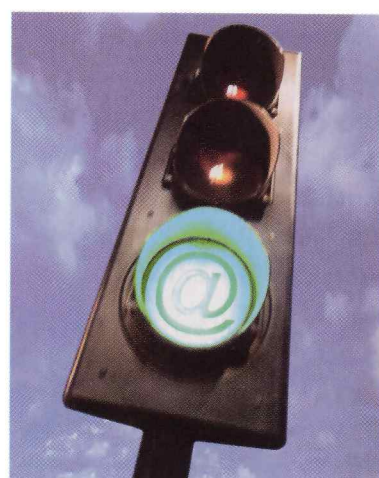
Nadja Adelborg.

Mariehøne

Hos Nadja Adelborg har både flaskeposten og brevdue fået en plads i den moderne kommunikationsfortælling. Selv en væsentlig budbringer som mariehønen er afbildet på en pegende finger!

@ og runer

Hanne Miltofts primære arbejdsredskab er computeren. Det var tidligere tiders kommunikationstegn overfor nutidens, der fascinerede Hanne Miltoft i hendes arbejde med projektet. Hun sad omgivet af adskillige skitser og tegnin-

Hanne Miltoft.

ger med nogle af de ældste danske kommunikationsformer, runerne, og vor tids computertegn, før hun fandt frem til sit færdige bud: en lyskurv med et lysende grønt @ på den gående mands plads. Derved signalerer hun, at kommunikationsvejene mellem os bliver kortere og kortere. I kommunikationsudviklingens egen lyskurve skifter lyset sjældent til rødt.

Det ældste kendte brev fra Dansk Vestindien er fra 1749 og findes i Torben Geills samling.

I G. A. Hagemanns samling findes ét af kun tre bevarede breve til Danmark med Dansk Vestindiens blå frimærke i værdien fire cents.

Frimærkerne fra Dansk Vestindien

Af Erik Jensen

I juli får museet besøg af medlemmer af Dansk Vestindisk Selskabs amerikanske afdeling og i oktober af frimærkesamlere fra Scandinavian Collectors Club i USA. Begge grupper har udtrykt ønsker om at se frimærker mv. fra den tidligere danske koloni.

Den danske koloni Vestindien i Antillerne øst for Puerto Rico bestod af tre øer: Skt. Thomas og Skt. Jan, som blev erobret af Dansk vestindisk Kompagni i hhv. 1672 og 1675 samt Skt. Croix, der blev købt af Frankrig i 1733. De vestindiske Øer blev i 1917 afstået til USA for 30 mio. dollars, som dengang svarede til 94 mio. kr. De indgår i dag i US Virgin Islands (Jomfruøerne).

Koloniens tyngdepunkt var Skt. Thomas med havnebyen Charlotte Amalie, som hurtigt blev transithavn for det meste af Vestindien. I sidste halvdel af 1700-tallet kom hovedindtægten fra toldafgifter, men kaffedyrkning og ikke mindst fremstilling af rørsukker fik stadig stigende betydning. Øernes glans-

periode indtraf i første tredjedel af 1800-tallet under de sydamerikanske frihedskrige, da der var høje priser på sukker og god afsætning. Det medførte rovdrift på jord og slaver. Da markedet kort efter blev oversvømmet af billigere rørsukker fra det spanske Louisiana (nu stat i U.S.A.) og senere af roesukker, blev De vestindiske Øer med tiden en dårlig forretning. Medvirkende hertil var også store fald i transittrafikken i 1860'erne samt jordskælv og orkaner, især i 1870. Befolkningstallet dalede fra 43.000 i 1835 til 30.000 i 1900. Heraf var 98 % farvede.

Slaveriet

Plantagerne blev drevet af hvide kolonister, men arbejdskraften var sort, dvs. slaver importeret fra Guinea i Afrika. I 1688 var der 175 negerslaver, men i 1750 var antallet steget til ikke mindre end 11.807. Importen af slaver blev ophævet i 1803, men da var man også blevet „selvforsynende“. Det endelige skridt til slaveriets ophævelse blev taget af guvernør P. von Scholten under et oprør i 1848.

Posthistorie

I takt med det økonomiske opsving opstod der naturligt et større

behov for at kunne kommunikere med handelspartnere og familie, hvortil kom regeringens og militærets korrespondance. Det første reglement for postforbindelsen mellem Danmark og De vestindiske Øer er fra 1781. Indtil da blev posten besørget med tilfældig skibslejlighed.

Dansk Vestindien fik egne frimærker i 1856. De blev trykt i Danmark og havde samme udseende som de danske frimærker bortset fra værdien, der var angivet i „cent“, fordi øerne havde „Dollar“ som møntfod. I 1904 fik man egen valuta, 1 „Franc“ = 100 „Bit“.

De udstillede samlinger

Museet viser uddrag af den såkaldte „Prøve- og Modelsamling“, der indeholder udkast, arbejdstegninger, prøvetryk og hele ark af samtlige vestindiske frimærker, der er blevet trykt i Danmark.

Der udstilles også uddrag af en større specialsamling, der blev opbygget af hofjægermester G.A. Hagemann (1877-1971), hvis far ejede en stor sukkerplantage og -fabrik, La Grange på Skt. Croix. Denne samling blev foræret til museet i 1956. Og endelig bliver der lejlighed til at se en samling, som overlæge Torben Geill (1897-1990) overdrog til museet kort før sin død. De tre samlinger belyser til sammen alle aspekter af De vestindiske Øers posthistorie og filateli.

Udstillingen kan ses i Frimærkekabinetet på 3. sal i perioden 26. juni-28. oktober 2001.

Skitse til et dansk-vestindisk frimærke i 1905. Fra Post & Tele Museums samling af forlæg og godkendte prøvetryk.

Et sjældent bogtilbud

Af Erik Jensen

Post & Tele Museum realiserer nu restbeholdningen af et pragtfuldt billedværk om det danske post- og telegrafvæsen. Bogen har aldrig tidligere været udbudt til salg.

I 1986 lod Generaldirektoratet for P&T fremstille et tidsbillede af sin virksomhed i form af en overdådigt illustreret bog med en lettilgængelig beskrivelse af kommunikationens historie og udvikling indtil da. Bogen, der bærer titlen „P&T Danmark“, var først og fremmest beregnet som gave til deltagerne i en europæisk post- og telekonference, som Danmark dette år var vært for. Den blev derfor udgivet i såvel en fransk som en engelsk udgave, som begge er opbrugt.

P&T lod også trykke en dansk udgave af værket med henblik på udlevering som strøgave til indenlandske kunder og forretningsforbindelser. Imidlertid blev kun en mindre del af oplaget brugt, fordi

man blev overhalet indenom af udviklingen. P&T blev nemlig i 1990 opdelt i to selvstændige virksomheder, Tele Danmark (TDC) og Post Danmark, og dermed bortfaldt grundlaget for den fortsatte udlevering af „P&T Danmark“.

Et „udstyrsstykke“

Bogen indledes med et portræt af verdens eneste frimærketegnende monark, Dronning Margrethe II, og der er også indklæbet en førstedagsstemplet fireblok af det frimærke, som dronningen tegnede i anledning af 40-års dagen for Danmarks Befrielse i 1945.

Indholdet i „P&T Danmark“ berører i øvrigt alle de dele af samfundets kommunikation, som P&T har været involveret i indtil midten af 1980'erne, det være sig post og frimærker, telegrafi, telefoni, radiofoni, television og datatransmission. Bogens illustrationer er i særklasse: En herlig blanding af historiske gengivelser og aktuelle fotos på udgivelsestidspunktet. Nogle er trykt på transparent papir, enkelte kan foldes ud, og næsten alle billeder er i farver.

Den ledsagende tekst er forfattet af journalisten Mogens Berendt, der har forstået at indskrænke sig til det allermest nødvendige og krydret sproget i sin helt personlige stil.

Toner fra svundne tider

Bagerst i „P&T Danmark“ er indklæbet en lomme med en gramfonoplade med posthornsignalerne fra 1843. Pladen skal afspilles med 45 omdrejninger pr. minut. Hvis man ikke lige har en pladespiller og derfor ikke umiddelbart kan lytte til pladen, er der dog ingen grund til at fortvivle, for der medfølger et genoptryk af de tilhørende noder, som man er meget velkommen til at digitalisere!

Pris og bestilling

„P&T Danmark“ er på 81 sider, indbundet, og i formatet 28,5 x 28,5 cm. Bogen leveres i et forseglet omslag, og prisen er kun kr. 198,-, hvis man selv afhenter den i museets butik. Vi sender gerne bogen efter telefonisk eller skriftlig bestilling mod et tillæg på kr. 40,- til dækning af emballage og porto.

Dronning Margrethes frimærke fra 1985.

DET SKER PÅ POST & TELE MUSEUM:

Frimærkeudgivelser

22. august 2001 udgives to frimærker i serien „Frimærkekunst“. Kunstværkerne er udført af hhv. maleren Jørn Larsen og maleren Henning Damgaard-Sørensen. Samme dag udgives fire frimærker i en serie om ungdomskultur. Motiverne er skabt af grafisk designer Morten Sørensen og fotograf Tor Jørgensen.

Til 2. september 2001

Ord i sigte

Prøv Guldalderens hurtigste kommunikationsmiddel. Send en besked med den optiske telegraf på balkonen på 1. sal eller lyt til telegrafisternes dramatiske oplevelser.

Til 2. september 2001

Min Skat

Den 1. april fyldte frimærket 150 år. Det er hverken Ancher eller Eckersberg, men alligevel vurderes de første danske frimærker til priser, som ikke overgås af selv de bedste danske kunstværker. Se kostbarhederne i særudstillingen „Min Skat“.

Til 12. august 2001

Designskolen Kolding

I år 2000 var det studerende fra Designskolen Kolding, der udsmykkede TDC's lokale telefonbøger. De tolv vidt forskellige fabuleringer over begrebet kommunikation kan ses i Café Hovedtelegraf.

14. august – 30. september 2001

Nye værker af Stig Weye

Siden Post & Tele Museums åbning har man på hovedtrappen kunnet nyde Stig Weyes farve- og figurrige fortællinger fra kommunikationshistorien. Kunstnerens nyeste værker kan nu ses i Café Hovedtelegraf.

26. juni – 28. oktober 2001

Dansk Vestindiens frimærker

Stift nærmere bekendtskab med frimærkerne fra den tidligere danske koloni af øer i Det caribiske Hav, som blev solgt til USA i 1917. To store specialsamlinger samt uddrag af museets egne samlinger udstilles.

For børn og unge

I museumsværkstedet kan man alle dage hygge sig i fortællehulen eller boltre sig i skriveværksted, multimediecenter, Post & Tele Lab, Internetcafé eller frimærker i kassevis.

Udgivet af:
Post & Tele Museum

Redaktion:
Birgitte Wistoft (ansv.)
Erik Jensen

Layout: Finn Evald
Repro og tryk: Center-Tryk, Holbæk

MuseumsPosten udgives fire gange årligt og tilsendes gratis ved henvendelse til museet. Næste nummer udgives i september 2001.

Oplag: 40.000
ISSN 0909-1920

For- og bagsiden: Postskonnerten „Vigilant“ sejlede mellem De dansk-vestindiske Øer, Skt. Thomas, Skt. Jan og Skt. Croix. Akvarel fra 1865 af Frederik Visby (1839-1926).

Adresse:
Post & Tele Museum
Købmagergade 37
Postboks 2053
1012 København K
Tlf.: 33 41 09 00
E-mail: museum@ptt-museum.dk
www.ptt-museum.dk

Åbningstider:
Museet
Tirsdag-lørdag kl. 10-17,
onsdag dog kl. 10-20,
søndag kl. 12-16.
Mandag lukket.

Café Hovedtelegraf
Købmagergade 37, 5.
Tlf. 33 41 09 86
Samme åbningstider som museet, men køkkenet lukker en time før museets lukketid og er også lukket kl. 16-17.30 på onsdage.

Studiehuset
Valkendorfsvej 9
Tlf. 33 41 09 00
Åbningstid:
Tirsdag-fredag kl. 10-15 samt den første lørdag i måneden kl. 10-15.